

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О.Сухомлинського

Кафедра фізичної культури та спорту

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри

В. М. Лелека

«25» червня 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

**на тему: «ВПЛИВ ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ
НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ»**

Виконав: студент групи 4831з

Масаліка Ю.П.

Керівник роботи:

доктор наук з фізичного

виховання та спорту, професор

Лісенчук Г.А.

Миколаїв – 2026 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О.Сухомлинського

Кафедра фізичної культури та спорту

Спеціальність 014.11 Середня освіта (Фізична культура)

Освітня програма «Середня освіта (Фізична культура)»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
 Гарант освітньої програми
 В.М. Лелека
«25» вересня 2025 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
 на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Студенту Масаліка Ю.П.

1. Тема роботи: «Вплив професійних здібностей учителя фізичної культури на ефективність навчально-виховного процесу»

Керівник роботи Лісенчук Геннадій Анатолійович, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор

Затверджені наказом ректора №386-УЧ від «04» червня 2026 року.

1. Термін подання роботи: червень 2026 р.

Вихідні дані по роботі: У ході дослідження проаналізовано науково-теоретичні підходи до визначення професійної компетентності й здібностей учителя фізичної культури; визначено структурні компоненти ефективності навчально-виховного процесу з фізичної культури; охарактеризовано ключові професійні здібності педагога та їх можливий вплив на навчальну активність і успішність учнів; проведено педагогічне дослідження з виявлення взаємозв'язків між професійною діяльністю вчителя та рівнем навчальних досягнень школярів; сформульовано практичні рекомендації щодо розвитку професійних здібностей учителя фізичної культури.

2. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів):

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

- 1.1. Поняття та структура професійної компетентності вчителя фізичної культури
- 1.2. Професійно важливі якості та здібності педагогічних працівників
- 1.3. Роль професійних здібностей учителя у формуванні навчальної мотивації та активності учнів
- 1.4. Психолого-педагогічні вимоги до сучасного вчителя фізичної культури

РОЗДІЛ II. ВПЛИВ ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

- 2.1. Складові ефективності навчально-виховного процесу з фізичної культури
- 2.2. Взаємозв'язок між професійними здібностями вчителя та результатами навчальної діяльності учнів
- 2.3. Роль педагогічної майстерності та стилю взаємодії вчителя з учнями
- 2.4. Вплив комунікативних, організаторських та методичних здібностей педагога на якість уроків фізичної культури

РОЗДІЛ III. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ НА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ УЧНІВ

- 3.1. Організація, мета та завдання педагогічного дослідження
- 3.2. Характеристика учасників дослідження та методів оцінювання професійних здібностей учителя
- 3.3. Динаміка навчальних досягнень і мотивації учнів під впливом професійної діяльності вчителя
- 3.4. Практичні рекомендації щодо розвитку професійних здібностей учителя фізичної культури

3. Перелік презентаційних матеріалів, виконаний в програмі Power Point.

4. Дата видачі завдання 25 вересня 2025 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Номер	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вивчення літературних джерел з предмету дослідження	Вересень 2025	виконано
2.	Складання розгорнутого плану кваліфікаційної роботи та ознайомлення керівника з планом кваліфікаційної роботи	Вересень 2025	виконано
3.	Підготовка розділу 1 Теоретичні основи професійної діяльності учителя фізичної культури	Жовтень-грудень 2025	виконано
4.	Підготовка розділу 2 Вплив професійних здібностей учителя фізичної культури на ефективність навчально-виховного процесу	Січень-лютий 2026	виконано
5.	Підготовка розділу 3 Дослідження впливу професійних здібностей вчителя на результати навчання та виховання учнів	Березень-квітень 2026	виконано
6.	Проаналізувати результати дослідження та сформулювати висновки Визначити перспективи подальших досліджень	Квітень 2026	виконано
7.	Апробація дослідження у вигляді тез	Травень 2026	виконано
8.	Оформлення кваліфікаційної роботи	Травень 2026	виконано
9.	Передача кваліфікаційної роботи рецензенту для рецензування	Червень 2026	виконано
10.	Передача кваліфікаційної роботи науковому керівнику для написання відгуку	Червень 2026	виконано
11.	Підготовка доповіді у вигляді презентації	Червень 2026	виконано
12.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	Травень 2026	виконано
13.	Захист кваліфікаційної роботи	Червень 2026	виконано

Студент

Ю.П Масаліка

Керівник роботи

Г.А. Лісенчук

АНОТАЦІЯ

Масаліка Ю.П. Тема кваліфікаційної роботи «Вплив професійних здібностей учителя фізичної культури на ефективність навчально-виховного процесу».

Метою дослідження було теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка впливу професійних здібностей учителя фізичної культури на ефективність навчання і виховання учнів.

Наукова новизна роботи полягає в узагальненні теоретичних підходів і виявленні практично значущих закономірностей впливу професійних здібностей учителя фізичної культури на результативність навчання учнів.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів у підвищенні кваліфікації педагогів, удосконаленні методики викладання фізичної культури та формуванні рекомендацій щодо професійного розвитку вчителів.

Ключові слова: учитель фізичної культури, фізична культура, навчально-виховний процес, професійні здібності, професійна компетентність.

ABSTRACT

Y.P. Masalika. Thesis topic: "The Impact of Physical Education Teachers' Professional Abilities on the Effectiveness of the Educational Process."

The aim of the study was to provide a theoretical justification and experimental verification of the influence of a physical education teacher's professional abilities on the effectiveness of student learning and education.

The scientific novelty of the work lies in the generalization of theoretical approaches and the identification of practically significant patterns of how a physical education teacher's professional abilities influence student learning outcomes.

The practical significance of the study lies in the possibility of using the obtained results to improve teachers' qualifications, refine physical education teaching methods, and develop recommendations for teachers' professional development.

Keywords: physical education teacher, physical education, educational process, professional abilities, professional competence.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ	
ДІЯЛЬНОСТІ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	11
1.1. Поняття та структура професійної компетентності вчителя фізичної культури.....	11
1.2. Професійно важливі якості та здібності педагогічних працівників.....	13
1.3. Роль професійних здібностей учителя у формуванні навчальної мотивації та активності учнів.....	16
1.4. Психолого-педагогічні вимоги до сучасного вчителя фізичної культури.....	18
Висновки до першого розділу.....	19
РОЗДІЛ ІІ. ВПЛИВ ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ	
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ НАВЧАЛЬНО-	
ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ.....	21
2.1. Складові ефективності навчально-виховного процесу з фізичної культури.....	21
2.2. Взаємозв'язок між професійними здібностями вчителя та результатами навчальної діяльності учнів.....	22
2.3. Роль педагогічної майстерності та стилю взаємодії вчителя з учнями.....	24
2.4. Вплив комунікативних, організаторських та методичних здібностей педагога на якість уроків фізичної культури.....	25
Висновки до другого розділу.....	27
РОЗДІЛ ІІІ. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ	
ВЧИТЕЛЯ НА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ УЧНІВ...28	
3.1. Організація, мета та завдання педагогічного дослідження.....	28
3.2. Характеристика учасників дослідження та методів оцінювання професійних здібностей учителя.....	29
3.3. Динаміка навчальних досягнень і мотивації учнів під впливом професійної діяльності вчителя.....	31
3.4. Практичні рекомендації щодо розвитку професійних здібностей учителя фізичної культури.....	35
Висновки до третього розділу.....	39
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43

ВСТУП

Процеси модернізації сучасної освіти зумовлюють підвищені вимоги до професійної діяльності педагогів, зокрема вчителів фізичної культури. Фізична культура є важливою складовою загальної освіти, оскільки сприяє збереженню здоров'я учнів, формуванню рухової культури, розвитку фізичних якостей і вихованню особистісно значущих рис. Проте ефективність цього процесу значною мірою залежить від професійних здібностей учителя, його педагогічної майстерності та вміння організовувати навчально-виховну діяльність на сучасному рівні.

Зміни, що відбуваються в українській освіті, передбачають перехід до компетентісно орієнтованого навчання, упровадження нових підходів до організації уроків та взаємодії з учнями. У цьому контексті постає питання підвищення ролі особистісних і професійних здібностей учителя фізичної культури, серед яких особливе значення мають комунікативні, організаторські, методичні, мотиваційні та діагностичні компетентності. Саме вони визначають здатність педагога створювати сприятливе освітнє середовище, забезпечувати ефективне навчання, формувати інтерес до занять фізичною культурою та досягати високих освітніх результатів.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що в умовах оновлення Державного стандарту базової середньої освіти та впровадження Нової української школи значно зростає потреба у вчителі нового типу – професійно мобільному, гнучкому, здатному до рефлексії та системного вдосконалення власної педагогічної діяльності. Разом з тим на практиці залишається недостатньо вивченим питання реального впливу професійних здібностей учителя фізичної культури на ефективність навчально-виховного процесу, рівень навченості та мотивації школярів до рухової активності.

Об'єктом дослідження виступає навчально-виховний процес з фізичної культури в закладах загальної середньої освіти.

Предметом — вплив професійних здібностей учителя фізичної культури на результативність цього процесу.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка впливу професійних здібностей учителя фізичної культури на ефективність навчання і виховання учнів.

Для досягнення мети передбачено виконання таких **завдань**:

- проаналізувати науково-теоретичні підходи до визначення професійної компетентності й здібностей учителя фізичної культури;
- визначити структурні компоненти ефективності навчально-виховного процесу з фізичної культури;
- охарактеризувати ключові професійні здібності педагога та їх можливий вплив на навчальну активність і успішність учнів;
- провести педагогічне дослідження з виявлення взаємозв'язків між професійною діяльністю вчителя та рівнем навчальних досягнень школярів;
- сформулювати практичні рекомендації щодо розвитку професійних здібностей учителя фізичної культури.

Наукова новизна роботи полягає в узагальненні теоретичних підходів і виявленні практично значущих закономірностей впливу професійних здібностей учителя фізичної культури на результативність навчання учнів.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів у підвищенні кваліфікації педагогів, удосконаленні методики викладання фізичної культури та формуванні рекомендацій щодо професійного розвитку вчителів.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Результати експериментального дослідження опубліковано у збірнику тез до Дня науки «Фізична культура і спорт. Теорія, практика, інновації» (2026р.).

Кваліфікаційна робота виконана як самостійний фрагмент планової науково-дослідної теми кафедри фізичної культури та спорту ННП імені В.О.Сухомлинського «Інноваційні технології у формуванні необхідних компетенцій майбутніх фахівців фізичної культури і спорту (№ 0124U001994)».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота викладена на 41 сторінці тексту, містить 5 таблиць та 2 рисунки. У бібліографії подано 23 джерела, з них 1 зарубіжне.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

1.1. Поняття та структура професійної компетентності вчителя фізичної культури

На думку Проценко А., *професійна компетентність учителя фізичної культури* є однією з ключових характеристик його педагогічної діяльності та визначає здатність ефективно виконувати функції навчання, виховання й розвитку учнів у процесі фізичної культури. У сучасній педагогічній науці поняття «компетентність» розглядають як інтегральну якість, що поєднує знання, уміння, навички, цінності, індивідуальні здібності й особистісні якості, які забезпечують готовність до продуктивної професійної діяльності. Відповідно до цього професійна компетентність учителя фізичної культури розуміється як здатність педагога організовувати навчально-виховний процес на високому методичному, психолого-педагогічному та фізкультурно-спортивному рівні, а також забезпечувати формування в учнів позитивної мотивації до рухової активності та здорового способу життя [15, с. 123].

Специфіка професійної діяльності вчителя фізичної культури полягає у поєднанні педагогічних і спортивно-оздоровчих функцій, що потребує високого рівня теоретичної підготовки, фізичної працездатності, комунікативної культури та вміння працювати з різними віковими й індивідуальними категоріями учнів [8]. Саме тому структура професійної компетентності охоплює декілька взаємопов'язаних компонентів, кожен з яких забезпечує певний аспект професійної діяльності (таблиця 1.1.):

Таблиця 1.1.

Структура професійної діяльності вчителя фізичної культури

<i>Назва компетентності</i>	<i>Її змістова характеристика</i>
Психолого-педагогічна компетентність	Включає знання закономірностей вікового розвитку, індивідуальних особливостей школярів, мотиваційних механізмів поведінки, а також уміння застосовувати відповідні педагогічні технології. Вона забезпечує розуміння особливостей сприйняття та засвоєння рухових дій, формування мотивації до занять фізичною культурою, створення безпечної та психологічно комфортної атмосфери на уроці
Методична компетентність	Відображає здатність учителя до планування, організації та проведення уроків фізичної культури. Вона охоплює вміння добирати ефективні методи навчання, адаптувати навчальний матеріал до різних рівнів фізичної підготовленості учнів, контролювати та оцінювати їх досягнення, застосовувати сучасні технічні засоби та інноваційні підходи в освітньому процесі. Методична компетентність забезпечує системність та результативність навчання
Спеціальна компетентність	Характеризує рівень володіння педагогом технікою різних видів спорту, знаннями з біомеханіки, фізіології, спортивного тренування, безпеки життєдіяльності та медико-біологічних основ фізичної культури. Вона є важливою передумовою ефективної демонстрації рухових дій, пояснення технічних елементів, підбору оптимальних навантажень та профілактики травматизму
Комунікативна компетентність	Включає здатність учителя до ефективної взаємодії з учнями, колегами та батьками. Вона передбачає уміння встановлювати позитивний психологічний контакт, мотивувати школярів, вирішувати конфліктні ситуації, формувати атмосферу співпраці та підтримки. Комунікативні вміння тісно пов'язані зі стилем педагогічного керівництва та впливають на рівень дисципліни, мотивації та успішності дітей
Організаторська	Виявляється у здатності планувати освітній процес,

компетентність	організовувати рухову діяльність, забезпечувати порядок і безпеку учнів. Вона визначає ефективність управління груповою діяльністю, використання часу уроку, створення умов для продуктивної роботи
Особистісна компетентність	Охоплює професійно важливі якості: відповідальність, емоційну стабільність, самоорганізацію, рефлексивність, здатність до саморозвитку й самовдосконалення. Сучасний учитель має бути здатним аналізувати власну діяльність, коригувати її, упроваджувати інновації та підвищувати власну кваліфікацію

Таким чином, професійна компетентність учителя фізичної культури виступає складним інтегрованим утворенням, що визначає рівень його готовності до професійної діяльності та значною мірою впливає на якість навчально-виховного процесу. Вона формується в процесі професійної підготовки, підвищення кваліфікації, самоосвіти та практичного досвіду та є ключовою умовою ефективності педагогічної роботи.

1.2. Професійно важливі якості та здібності педагогічних працівників

Козловська Н. наголошує на тому, що професійно важливі якості та здібності педагогічних працівників становлять основу їхньої результативної діяльності й визначають рівень педагогічної майстерності, ефективність взаємодії з учнями та здатність досягати поставлених освітніх цілей. Педагогічна професія, на відміну від багатьох інших, передбачає безпосередній вплив учителя на формування особистості, установки, поведінки та мотивації учнів. Тому комплекс професійно важливих якостей педагога має інтегрований і багатофакторний характер, охоплюючи особистісні, психологічні, інтелектуальні та соціальні компоненти [9, с. 115].

Професійно важливі якості прийнято розглядати як сукупність властивостей особистості, які забезпечують успішність виконання педагогічної діяльності. Ці якості зумовлюють здатність учителя планувати, організовувати, спрямовувати, коригувати навчально-виховний процес та підтримувати високий рівень педагогічної взаємодії. Для вчителя фізичної культури вони мають особливе значення, оскільки такі педагоги працюють у специфічних умовах: підвищена рухова активність учнів, необхідність забезпечення безпеки, емоційна насиченість занять, потреба в оперативному реагуванні на ситуації, що швидко змінюються [2].

Однією з базових груп професійно важливих якостей є *комунікативні здібності*, які охоплюють уміння встановлювати конструктивні стосунки з учнями, налагоджувати педагогічно доцільну взаємодію, формувати позитивний психологічний клімат у групі. Комунікативна компетентність вчителя передбачає здатність до активного слухання, чітке, доступне та емоційно врівноважене мовлення, уміння підтримувати мотивацію й інтерес до занять [16]. Для вчителя фізичної культури важливо володіти невербальними засобами комунікації, демонструвати впевненість, ініціативність і доброзичливість, що сприяє формуванню довірливих взаємин з учнями та підвищує дисциплінованість під час уроків.

Хома Т. стверджує, що важливу роль відіграють також *організаторські здібності*, що забезпечують уміння педагога планувати урок, раціонально використовувати час, ефективно організовувати рухову діяльність, керувати групою різного віку та рівня підготовленості. Вчитель фізичної культури повинен вміти чітко структурувати заняття, підтримувати дисципліну, передбачати ризик травмування та вчасно реагувати на небезпечні ситуації. Організаторські здібності визначають темп уроку, інтенсивність фізичного навантаження та загальну результативність навчально-виховного процесу [19, с. 120].

Особливе місце серед професійно важливих якостей посідають *педагогічні та методичні здібності*, які характеризують здатність учителя доступно подавати матеріал, пояснювати техніку виконання вправ, добирати оптимальні методи й прийоми навчання, адаптуючи їх до індивідуальних можливостей учнів. Такі здібності забезпечують ефективність засвоєння рухових умінь і формування стійкого інтересу до фізичної культури. Методична майстерність вимагає від педагога знання сучасних освітніх технологій, уміння застосовувати інноваційні форми роботи, здійснювати контроль і самооцінку власної діяльності.

Не менш важливими є *перцептивні та емпатійні здібності*, які визначають уміння педагога розуміти психічний стан учнів, їхні потреби й емоції, прогнозувати поведінку та своєчасно коригувати педагогічний вплив. Високий рівень емпатії сприяє створенню позитивної атмосфери співробітництва, що є особливо важливим під час проведення уроків з високим рівнем рухової активності [23].

До професійно важливих якостей також належать *аналітичні та рефлексивні здібності*, які забезпечують уміння оцінювати результати навчання, визначати сильні й слабкі сторони педагогічної діяльності, вносити корективи до організації уроків. Рефлексивність сприяє розвитку професійної майстерності та самовдосконаленню педагога.

Окрему групу становлять *вольові якості*, серед яких — рішучість, самоконтроль, витримка, відповідальність і настирливість. Вони є необхідними для подолання труднощів у роботі, прийняття обґрунтованих рішень у складних педагогічних ситуаціях та підтримання дисципліни на уроках фізичної культури.

Значення для професійної діяльності вчителя фізичної культури мають і *фізичні якості та функціональні можливості організму*, що дозволяють педагогу демонструвати правильну техніку виконання вправ,

підтримувати високий рівень рухової культури та слугувати прикладом для учнів. Фізична підготовленість і працездатність учителя є важливими не тільки з методичної точки зору, а й як засіб підвищення авторитету педагогічного працівника та формування в учнів позитивного ставлення до занять фізичною культурою.

Отже, професійно важливі якості та здібності педагогічних працівників становлять складну систему, що поєднує особистісні, інтелектуальні, психофізіологічні та професійні компоненти. Їх розвиток є необхідною умовою успішної діяльності вчителя фізичної культури та визначає ефективність навчально-виховного процесу, рівень мотивації школярів і якість формування їхньої рухової культури.

1.3. Роль професійних здібностей учителя у формуванні навчальної мотивації та активності учнів

На думку Литвиненко О. професійні здібності вчителя фізичної культури мають безпосередній вплив на формування мотивації та активності учнів під час навчально-виховного процесу. Рівень педагогічної компетентності, організаторські та комунікативні вміння, методична майстерність та особистісні якості педагога визначають, наскільки ефективно учні сприймають навчальний матеріал, залучаються до рухової діяльності та проявляють інтерес до занять фізичною культурою [10, с. 83].

Однією з ключових складових є мотиваційна компетентність учителя, що проявляється в умінні створювати умови для внутрішньої мотивації учнів, формувати позитивну установку на фізичну активність і здоровий спосіб життя. Учитель, який вміє цікаво й доступно подати навчальний матеріал, використовує різноманітні методи стимулювання рухової активності та враховує індивідуальні особливості учнів, сприяє підвищенню їхньої зацікавленості та активної участі в уроках [13].

Методична компетентність педагога визначає ефективність організації навчальної діяльності, вплив на розвиток рухових умінь і навичок. Вчитель, який правильно планує урок, використовує інноваційні методи та диференційований підхід, забезпечує можливість кожному учню проявити свої здібності та досягти успіху. Це формує у дітей відчуття власної значущості та підвищує їхню активність і самостійність у навчанні.

Комунікативні та психологічні здібності учителя безпосередньо впливають на формування сприятливого психологічного клімату в групі, створюють довіру та взаєморозуміння між учителем і учнями. Учні, які відчують підтримку та заохочення з боку педагога, демонструють більшу ініціативу, енергійність і готовність до активної участі в навчальному процесі. Вчитель фізичної культури, використовуючи вербальні та невербальні форми стимулювання, може ефективно мотивувати учнів до рухової активності, одночасно контролюючи дисципліну та безпеку.

Савчук І. вважає, що особливе значення має роль особистісних якостей учителя, таких як відповідальність, емоційна стабільність, терпіння, позитивне ставлення до роботи та здатність до самовдосконалення. Учитель, який демонструє власну зацікавленість і енергійність, стає прикладом для учнів і формує у них позитивну мотивацію до навчання та активного способу життя. Його професійна майстерність і власний приклад сприяють формуванню у дітей стійкого інтересу до занять фізичною культурою [17, с. 37].

Таким чином, професійні здібності вчителя фізичної культури виконують комплексну роль у формуванні навчальної мотивації та активності учнів. Вони визначають рівень залученості учнів до уроку, їхню зацікавленість у розвитку рухових умінь, формують позитивне ставлення до фізичної культури та здорового способу життя. Ефективна

взаємодія педагога з учнями, правильно організований процес навчання та особистий приклад учителя забезпечують оптимальні умови для активної участі дітей у навчально-виховному процесі.

1.4. Психолого-педагогічні вимоги до сучасного вчителя фізичної культури

Проценко А. зауважує, що сучасний вчитель фізичної культури повинен відповідати не лише професійним і методичним стандартам, але й певним психолого-педагогічним вимогам, що забезпечують ефективність навчально-виховного процесу та розвиток особистості учнів. Ці вимоги ґрунтуються на сучасних підходах до освіти, враховують індивідуальні особливості дітей, їхні вікові та психологічні потреби, а також специфіку рухової діяльності [14, с. 185].

Перш за все, педагог повинен мати *високий рівень емоційної компетентності*, що передбачає здатність до самоконтролю, емоційної стабільності, емпатії та розуміння емоційного стану учнів. Учитель фізичної культури працює у середовищі підвищеної рухової активності, де можливі конфліктні та стресові ситуації. Тому вміння керувати своїми емоціями, зберігати спокій і позитивний настрій у групі сприяє створенню безпечного та мотивуючого середовища для навчання.

Важливими є *психолого-педагогічні знання*, які дозволяють вчителю розуміти особливості розвитку дітей різного віку, закономірності формування рухових навичок, вплив фізичної активності на психічний стан та здоров'я учнів. Сучасний педагог повинен володіти знаннями про вікові та індивідуальні відмінності учнів, вміти адаптувати завдання та методи навчання до рівня фізичної підготовки та психологічних потреб кожної дитини [21].

Особливе значення мають *комунікативні та соціальні компетентності* учителя. Вміння встановлювати довірливі взаємини з

учнями, формувати позитивний психологічний клімат у групі, використовувати ефективні способи мотивації та заохочення, а також працювати з батьками та колегами – це необхідна умова ефективної педагогічної діяльності. Педагог, який вміє підтримувати контакт з учнями та стимулювати їхню активність, створює умови для високого рівня участі дітей у навчальному процесі та розвитку їхньої рухової культури.

Не менш важливими є *здатність до саморозвитку та професійної рефлексії*. Сучасний вчитель фізичної культури повинен критично оцінювати власну діяльність, аналізувати результати навчання учнів, вдосконалювати педагогічні та методичні підходи, впроваджувати інноваційні технології та враховувати зміни у вимогах до освіти. Рефлексивність сприяє підвищенню якості навчально-виховного процесу та розвитку професійної майстерності педагога.

Яценко Т. наголошує на тому, що важливим є *поєднання педагогічних та фізичних якостей учителя*. Високий рівень фізичної підготовки, витривалість, координаційні та рухові здібності педагога дозволяють демонструвати вправи на високому рівні, ефективно організовувати рухову активність учнів і слугувати прикладом для дітей, формуючи у них позитивне ставлення до фізичної культури [22, с. 47].

Отже, психолого-педагогічні вимоги до сучасного вчителя фізичної культури охоплюють *емоційні, когнітивні, комунікативні та фізичні аспекти діяльності*. Виконання цих вимог забезпечує створення сприятливого навчально-виховного середовища, підвищує ефективність уроків фізичної культури, сприяє формуванню у дітей мотивації до навчання, розвитку рухових умінь та культури здорового способу життя.

Висновки до першого розділу

Аналіз наукової літератури та психолого-педагогічних досліджень дозволяє сформулювати такі висновки щодо професійних здібностей

вчителя фізичної культури та їхнього впливу на ефективність навчально-виховного процесу:

Професійна компетентність учителя фізичної культури є комплексною категорією, що включає знання, уміння, навички та особистісні якості педагога. Вона охоплює методичну, організаційну, комунікативну, мотиваційну та психологічну підготовку, що забезпечує якісну організацію навчального процесу, розвиток рухових навичок і формування здорового способу життя учнів.

Професійно важливі якості та здібності педагогів визначають рівень їх ефективності у навчанні. Це здатність планувати уроки, організовувати рухову діяльність, застосовувати інноваційні методи навчання, враховувати індивідуальні особливості учнів, підтримувати дисципліну та позитивний психологічний клімат у групі.

Роль професійних здібностей учителя у формуванні навчальної мотивації та активності учнів є ключовою. Високий рівень педагогічної майстерності, емоційна компетентність, ефективна комунікація та особистий приклад учителя стимулюють активну участь учнів у навчально-виховному процесі, підвищують їхню зацікавленість у фізичній культурі та формують внутрішню мотивацію до розвитку рухових умінь.

Психолого-педагогічні вимоги до сучасного вчителя фізичної культури охоплюють здатність до саморегуляції, емоційної стабільності, емпатії, ефективної взаємодії з учнями, батьками та колегами, рефлексії власної педагогічної діяльності та постійного професійного вдосконалення. Виконання цих вимог забезпечує сприятливі умови для навчання, розвитку рухових навичок та формування позитивного ставлення до фізичної культури.

РОЗДІЛ II. ВПЛИВ ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

2.1. Складові ефективності навчально-виховного процесу з фізичної культури

Складові ефективності навчально-виховного процесу з фізичної культури охоплюють комплекс взаємопов'язаних факторів, які впливають на результати навчання та формування фізичних, мотиваційних і соціальних якостей учнів [7, с. 129]. На основі аналізу науково-методичної літератури ми узагальнили основні складові ефективності навчально-виховного процесу з фізичної культури (таблиця 2.1.):

Таблиця 2.1.

Складові ефективності навчально-виховного процесу з фізичної культури та їх взаємозв'язок

<i>Складова ефективності</i>	<i>Характеристика</i>	<i>Вплив на навчально-виховний процес</i>
Професійна компетентність учителя	Педагогічна, психологічна та методична підготовка, здатність організувати урок	Забезпечує правильну організацію занять, ефективне навчання та адаптацію методів під учнів
Мотиваційний компонент	Внутрішня зацікавленість учнів, прагнення до рухової активності	Підвищує активність, зацікавленість, формує позитивне ставлення до фізичної культури
Організаційно-методичний аспект	Планування уроків, чергування видів навантажень, сучасні методики	Оптимізує час уроку, підвищує ефективність навчання, враховує безпеку та індивідуальні особливості

Фізичний стан учнів	Рівень підготовленості, витривалості, сили, координації	Впливає на результативність виконання вправ, здатність організму адекватно реагувати на навантаження
Соціально-психологічний клімат	Взаємодія учителя та учнів, підтримка співпраці	Створює комфортне середовище, сприяє розвитку командного духу та соціальних навичок
Контроль та оцінювання	Формативне і сумативне оцінювання, аналіз досягнень	Дозволяє відстежувати прогрес, коригувати програму навчання та підвищувати ефективність
Індивідуалізація навчання	Диференційовані підходи, врахування вікових та фізичних особливостей	Забезпечує оптимальні умови для розвитку кожного учня, підвищує засвоєння знань

Отже, ефективність навчально-виховного процесу з фізичної культури визначається взаємодією професійної компетентності вчителя, мотиваційного рівня учнів, організаційно-методичного підходу, фізичного стану учнів, соціально-психологічного клімату, контролю результатів та індивідуалізації навчання. Комплексне врахування цих складових забезпечує високий рівень засвоєння знань, розвиток фізичних і соціальних навичок та формування позитивного ставлення до активного способу життя.

2.2. Взаємозв'язок між професійними здібностями вчителя та результатами навчальної діяльності учнів

Взаємозв'язок між професійними здібностями вчителя та результатами навчальної діяльності учнів проявляється у прямому впливі педагогічної, психологічної та методичної підготовки вчителя на якість навчання та мотивацію учнів. Професійні здібності включають знання з

предмета, уміння планувати та організовувати уроки, застосовувати різноманітні методики навчання, а також враховувати індивідуальні особливості учнів.

Чим вищий рівень професійної компетентності вчителя, тим ефективніше учні засвоюють навчальний матеріал, краще розвивають фізичні та рухові навички, активніше включаються у навчальний процес і демонструють стійкий інтерес до занять фізичною культурою [20].

Таким чином, професійні здібності вчителя безпосередньо формують результати навчальної діяльності учнів через:

- організацію ефективного навчального процесу – правильно сплановані уроки з оптимальним чергуванням навантажень і методів;
- мотивацію та стимулювання учнів – створення позитивного емоційного та соціального клімату на заняттях;
- індивідуальний підхід – адаптація вправ і методик під фізичні та психологічні особливості кожного учня;
- контроль і корекцію процесу – систематичне оцінювання результатів та внесення необхідних змін у навчальний процес (таблиця 2.2.):

Таблиця 2.2.

Взаємозв'язок між професійними здібностями вчителя фізичної культури та результатами навчальної діяльності учнів

<i>Професійні здібності вчителя</i>	<i>Як впливають на навчальний процес</i>	<i>Результати навчальної діяльності учнів</i>
Педагогічна компетентність	Планування уроків, застосування методик, організація занять	Краща засвоюваність матеріалу, розвиток рухових навичок
Психологічна компетентність	Розуміння вікових та індивідуальних особливостей учнів, створення позитивного клімату	Підвищення мотивації, активності та самостійності учнів

Методична компетентність	Використання різноманітних форм, методів і засобів навчання	Різноманітність навичок, гармонійний розвиток фізичних якостей
Організаційні здібності	Раціональне чергування навантажень, забезпечення безпеки	Ефективне використання часу уроку, зменшення травматизму
Контрольні та корекційні навички	Відстеження прогресу, корекція індивідуальних планів	Своєчасне усунення недоліків, підвищення результативності учнів

Професійні здібності вчителя фізичної культури безпосередньо впливають на результати навчальної діяльності учнів. Високий рівень педагогічної, психологічної та методичної компетентності забезпечує ефективну організацію уроків, підвищує мотивацію та активність учнів, сприяє розвитку фізичних навичок і засвоєнню знань. Контроль і корекція навчального процесу дозволяють своєчасно усувати недоліки та підвищувати результативність навчання, що підтверджує тісний взаємозв'язок між професійними здібностями вчителя і успішністю учнів.

2.3. Роль педагогічної майстерності та стилю взаємодії вчителя з учнями

Роль педагогічної майстерності та стилю взаємодії вчителя з учнями полягає у формуванні ефективного навчально-виховного середовища, яке безпосередньо впливає на мотивацію, активність і результати навчальної діяльності учнів.

Педагогічна майстерність включає вміння планувати та організовувати уроки, підбирати ефективні методи навчання, адаптувати їх до рівня фізичної підготовки та індивідуальних особливостей учнів, а також створювати умови для всебічного розвитку фізичних, когнітивних та соціальних компетенцій. Високий рівень педагогічної майстерності дозволяє вчителю забезпечувати послідовність, логічність і доступність

навчального матеріалу, що сприяє кращому засвоєнню знань і формуванню стійкої мотивації до фізичної активності [11].

Стиль взаємодії з учнями визначає характер відносин у класі та впливає на психологічний клімат уроку. Стиль може бути авторитарним, демократичним або партнерським, і саме він визначає, наскільки учні залучені до процесу навчання, готові брати на себе відповідальність за власний розвиток та активно співпрацювати з учителем і однокласниками [5, с. 48]. Демократичний і партнерський стиль взаємодії зазвичай забезпечує більшу мотивацію, ініціативність та позитивне ставлення до уроків фізичної культури.

Таким чином, педагогічна майстерність і стиль взаємодії є ключовими чинниками, що визначають ефективність навчально-виховного процесу, впливають на розвиток фізичних і соціальних навичок учнів та сприяють формуванню активної життєвої позиції.

2.4. Вплив комунікативних, організаторських та методичних здібностей педагога на якість уроків фізичної культури

Вплив комунікативних, організаторських та методичних здібностей педагога на якість уроків фізичної культури є визначальним фактором ефективності навчально-виховного процесу.

Комунікативні здібності дозволяють вчителю ефективно взаємодіяти з учнями, доносити матеріал у зрозумілій формі, мотивувати до участі у заняттях та підтримувати позитивний психологічний клімат у групі. Високий рівень комунікативної майстерності сприяє активізації учнів, формуванню їхнього інтересу до фізичної культури та розвитку соціальних навичок.

Організаторські здібності вчителя визначають структуру та послідовність уроку, раціональне чергування видів навантажень, дотримання часу, безпеки та дисципліни. Добре організований урок

підвищує ефективність виконання вправ, оптимізує використання часу та ресурсів, забезпечує рівномірне залучення всіх учнів до рухової активності.

Методичні здібності включають знання сучасних методик навчання, уміння адаптувати вправи під рівень фізичної підготовки учнів, впроваджувати інноваційні технології та диференційовані підходи. Вчитель, який володіє високими методичними навичками, створює навчальне середовище, яке сприяє розвитку фізичних якостей, рухових навичок та засвоєнню знань у більшій кількості учнів (таблиця 2.3.):

Таблиця 2.3.

Вплив здібностей педагога на якість уроків фізичної культури

<i>Здібності педагога</i>	<i>Як впливають на урок</i>	<i>Результати для учнів</i>
Комунікативні	Ефективна взаємодія з учнями, донесення матеріалу, мотивація, підтримка позитивного клімату	Активність, зацікавленість, розвиток соціальних навичок
Організаторські	Планування уроку, чергування навантажень, дотримання часу та дисципліни	Раціональне використання часу, рівномірне залучення учнів, безпека під час занять
Методичні	Використання сучасних методик, адаптація вправ під рівень учнів, впровадження диференційованого підходу	Підвищення засвоєння знань, розвиток рухових навичок і фізичних якостей, комплексний розвиток учнів

Таким чином, поєднання комунікативних, організаторських та методичних здібностей педагога забезпечує високий рівень якості уроків фізичної культури, сприяє мотивації учнів, підвищує ефективність

навчально-виховного процесу та формує комплексний розвиток фізичних і соціальних компетенцій.

Висновки до другого розділу

Професійна компетентність учителя фізичної культури є ключовим чинником, що визначає ефективність навчально-виховного процесу. Вона включає педагогічні, психологічні та методичні знання, які забезпечують організацію уроків, індивідуальний підхід до учнів та формування мотивації до занять.

Рівень професійних здібностей вчителя безпосередньо впливає на результати навчальної діяльності учнів: високий рівень компетентності сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, розвитку фізичних навичок, активній участі у заняттях та формуванню позитивного ставлення до фізичної культури.

Педагогічна майстерність і стиль взаємодії з учнями визначають психологічний клімат уроку. Демократичний та партнерський стиль сприяє розвитку мотивації, ініціативності, активності учнів і підвищує ефективність навчання.

Комунікативні, організаторські та методичні здібності педагога взаємодіють між собою та забезпечують комплексну якість уроків фізичної культури. Комунікативні здібності підвищують мотивацію, організаторські – ефективність структури уроку і безпеку, а методичні – засвоєння знань і розвиток фізичних навичок.

Ефективне поєднання усіх компонентів професійних здібностей вчителя створює оптимальні умови для формування рухових, фізичних і соціальних компетентностей учнів, а також сприяє розвитку їхньої самостійності та активної життєвої позиції.

РОЗДІЛ III. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ НА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ УЧНІВ

3.1. Організація, мета та завдання педагогічного дослідження

Метою нашого дослідження є виявлення ступеня впливу професійних здібностей учителя — педагогічних, комунікативних, організаторських, емпатійних, інноваційних — на результати навчання й виховання учнів, а також визначення умов, за яких ці здібності найбільш ефективно проявляються.

Об'єкт дослідження — професійна діяльність учителя в закладі загальної середньої освіти.

Предмет дослідження — взаємозв'язок між рівнем розвитку професійних здібностей учителя та результативністю навчально-виховного процесу.

Припускається, що високий рівень професійних здібностей учителя (зокрема, педагогічної майстерності, здатності до ефективної комунікації, мотиваційного впливу, інноваційності та рефлексивності) позитивно корелює з підвищенням навчальних результатів, сформованістю ключових компетентностей та рівнем вихованості учнів.

Завдання дослідження

1. Проаналізувати науково-педагогічну літературу щодо сутності та структури професійних здібностей учителя.
2. Визначити критерії, показники та рівні сформованості професійних здібностей педагога.
3. Дослідити особливості навчальних досягнень і виховних результатів учнів у взаємозв'язку з діяльністю конкретного вчителя.

4. Розробити інструментарій для діагностики професійних здібностей учителя (анкети, спостереження, експертна оцінка, самооцінювання).

5. Провести емпіричне дослідження з метою виявлення взаємозалежності між характеристиками професійного профілю вчителя та успішністю учнів.

6. Узагальнити отримані дані та сформулювати практичні рекомендації щодо розвитку професійних здібностей педагогів.

Дослідження проводилося на базі Миколаївської гімназії № 2 протягом трьох місяців. Роботу організовано у три етапи:

1. Підготовчий етап — визначення проблеми, формування вибірки, розробка методик.

2. Констатувальний етап — діагностика рівня професійних здібностей учителя та фіксація навчально-виховних результатів учнів.

3. Аналітико-узагальнювальний етап — обробка й інтерпретація даних, формулювання висновків і рекомендацій.

3.2. Характеристика учасників дослідження та методів оцінювання професійних здібностей учителя

У вибірку було включено такі групи учасників:

1. Учителі (2 осіб). До участі залучено педагогів, які відрізняються стажем роботи, рівнем кваліфікації та професійними досягненнями. Такий підхід дозволив нам простежити, як різні прояви професійних здібностей впливають на результати навчання й виховання учнів.

Основні характеристики групи:

- стаж роботи: (від 3 до 15 років);
- кваліфікаційна категорія: («спеціаліст», «спеціаліст I категорії», «спеціаліст вищої категорії»);

- участь у методичних заходах, інноваційних проєктах, професійних конкурсах.

2. У дослідженні взяли участь учні 9 класу, загальна кількість осіб – 22.

Основні соціально-психологічні характеристики:

- середній рівень навчальної мотивації;
- різний рівень навчальних досягнень (початковий, середній, достатній, високий);
- сформованість навчальної та поведінкової дисципліни;
- загальний емоційний фон колективу.

Для визначення рівня сформованості професійних здібностей учителя використано систему взаємодоповнювальних методів, що забезпечили достовірність і об'єктивність дослідження.

1. Спостереження за педагогічною діяльністю

Проводилося систематичне й цілеспрямоване спостереження за уроками та позакласними заходами. Фіксувалися такі показники:

- здатність організувати навчальну діяльність;
- рівень взаємодії та комунікації з учнями;
- використання інноваційних методів і технологій навчання;
- педагогічна техніка, культура мовлення;
- уміння створювати позитивний психологічний клімат.

Для реєстрації використовувалася картка педагогічного спостереження.

2. Анкетування та самооцінювання вчителя

Учителям пропонувалися анкети, спрямовані на самоаналіз:

- комунікативних умінь;
- стильових особливостей взаємодії з учнями;
- уміння мотивувати та підтримувати навчальну активність школярів;
- готовності до інновацій;

- рівня рефлексії та самооцінки професійної майстерності.

Такий метод дав можливість виявити самоусвідомлення педагогом власних сильних і слабких сторін.

3. Аналіз результатів навчання та виховання учнів

Оцінювалися:

- рівні навчальних досягнень;
- динаміка успішності за певний період;
- сформованість ключових компетентностей;
- участь у проєктах, конкурсах, творчих заходах;
- рівень вихованості (поведінка, ціннісні орієнтації, культура спілкування).

Цей метод дозволив співвіднести професійні здібності вчителя з реальними навчально-виховними результатами.

У ході бесід з'ясовувалися такі аспекти:

- ставлення учнів до вчителя;
- рівень довіри, мотиваційного впливу;
- оцінка педагогічного стилю;
- бачення ролі вчителя у розвитку особистості учня;
- задоволеність батьків співпрацею з педагогом.

3.3. Динаміка навчальних досягнень і мотивації учнів під впливом професійної діяльності вчителя

Порівняльний аналіз даних успішності засвідчив, що під впливом професійної діяльності вчителя спостерігаються позитивні зміни у рівні навчальних досягнень. Зокрема:

- підвищення середнього балу з основних предметів (вказати конкретний предмет чи предмети);
- зменшення кількості учнів із початковим рівнем, що свідчить про ефективність індивідуальної підтримки та диференційованого підходу;

- збільшення частки учнів із достатнім і високим рівнями, що відображає успішну реалізацію сучасних методів навчання;

- стабільність або покращення результатів тематичних і підсумкових контрольних робіт (рис.3.1.):

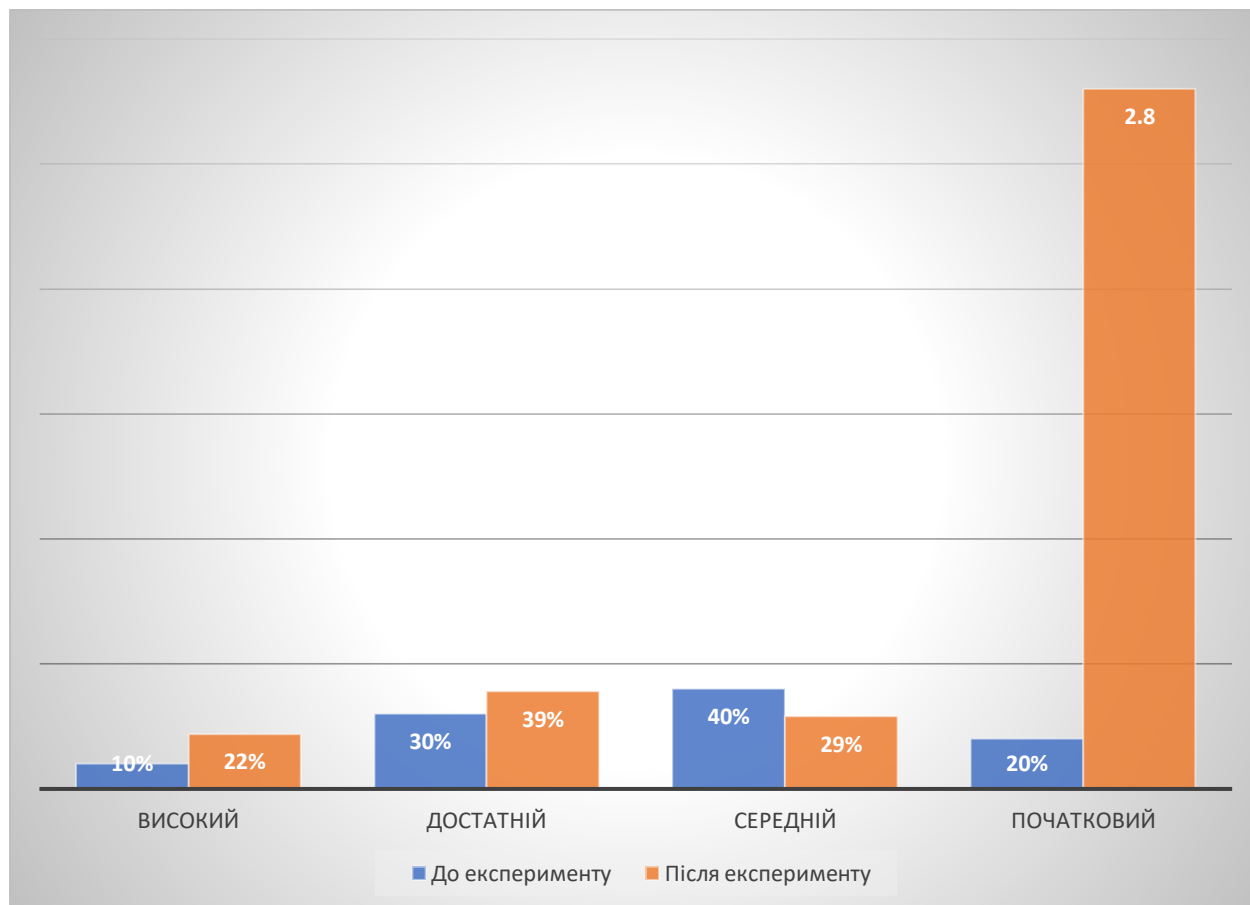

***Рис.3.1. Динаміка навчальних досягнень
(до і після педагогічного впливу)***

Позитивна динаміка може бути пов'язана з такими аспектами професійної діяльності педагога:

- вдалим добором методів і прийомів навчання;
- активним використанням інтерактивних технологій;
- педагогічною майстерністю в організації уроку;
- систематичним зворотним зв'язком та індивідуальною роботою;
- створенням сприятливого психологічного клімату в класі.

Результати дослідження свідчать, що під впливом професійної діяльності вчителя відбувається зростання рівня навчальної мотивації учнів. Це простежується за такими показниками:

- зростання пізнавальної активності — учні частіше ставлять запитання, виявляють інтерес до додаткової інформації;
- підвищення внутрішньої мотивації — учні прагнуть виконувати завдання не лише заради оцінки, а й для саморозвитку;
- сформованість позитивного ставлення до предмета, що проявляється у стабільному відвідуванні та активній участі на уроках;
- збільшення кількості учнів, які беруть участь у конкурсах, проєктах та позакласних заходах, пов'язаних із предметом (рис.3.2.):

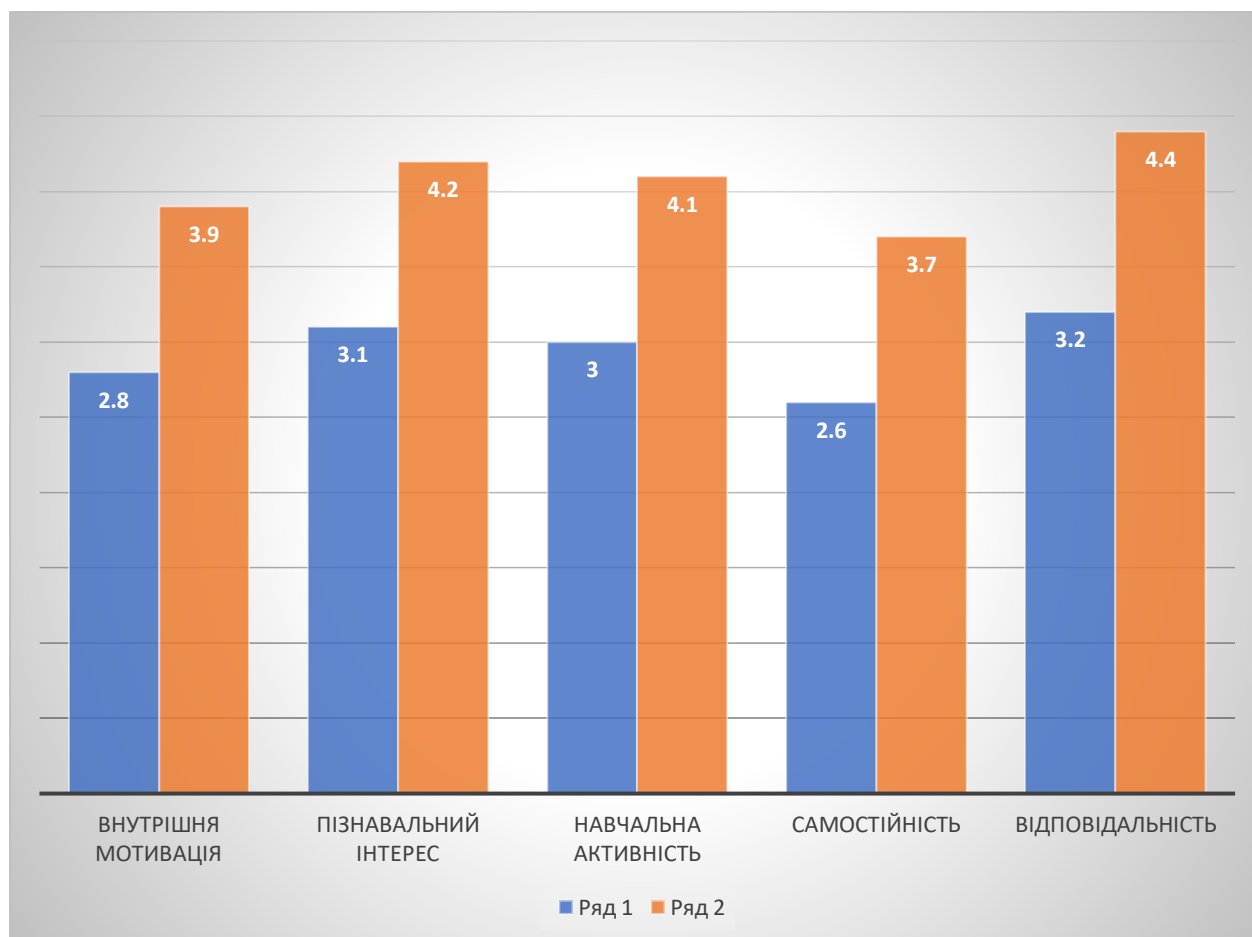

Рис.3.2. Динаміка показників навчальної мотивації учнів

Такі зміни пояснюються впливом професійних здібностей учителя, зокрема:

- комунікативною компетентністю, що сприяє позитивному емоційному клімату;
- здатністю мотивувати й підтримувати учнів, формувати в них віру у власні сили;
- інноваційною діяльністю, яка робить навчання більш цікавим і змістовним;
- умінням використовувати рефлексивні методи, що залучають учнів до аналізу власних успіхів.

На основі отриманих результатів можна стверджувати, що:

- вчитель із високим рівнем педагогічних, комунікативних, організаторських та інноваційних здібностей здатний створити умови, за яких активність і мотивація учнів значно зростають;
- ефективне педагогічне спілкування формує в учнів почуття довіри та психологічної безпеки, що підвищує їх навчальну продуктивність;
- систематичний зворотний зв'язок і підтримка сприяють розвитку відповідальності та самостійності учнів;
- здатність учителя урізноманітнювати форми роботи забезпечує зростання інтересу до навчання та розкриття потенціалу кожного учня (таблиця 3.1.):

Таблиця 3.1.

***Взаємозв'язок професійних здібностей учителя
та результатів учнів***

<i>Професійні здібності вчителя</i>	<i>Прояв діяльності</i>	<i>Зміни у навчальних досягненнях учнів</i>	<i>Зміни у мотивації</i>
Комунікативні	Позитивний психологічний	Підвищення середнього балу	Зростання внутрішньої

	клімат, підтримка, емпатія		мотивації
Педагогічні	Якісне планування уроків, диференціація	Зменшення кількості учнів із початковим рівнем	Підвищення пізнавального інтересу
Організаторські	Ефективне управління класом, чіткі правила	Стабілізація поведінки, зростання дисципліни	Зростання відповідальності
Інноваційні	Використання ІКТ, інтерактивних методів	Підвищення успішності у творчих завданнях	Активність у проектній діяльності
Рефлексивні	Аналіз власної діяльності, корекція методів	Поступове покращення результатів	Підвищення самостійності

Аналіз динаміки навчальних досягнень і мотивації показав пряму залежність між професійною діяльністю вчителя та результативністю освітнього процесу. Педагог із високим рівнем професійних здібностей:

- забезпечує стабільне покращення навчальних результатів;
- формує позитивне ставлення до навчання;
- сприяє розвитку внутрішньої мотивації та пізнавальної активності;
- позитивно впливає на загальний емоційно-психологічний клімат у класі.

Таким чином, професійні здібності вчителя виступають одним із ключових чинників успішності навчально-виховного процесу.

3.4. Практичні рекомендації щодо розвитку професійних здібностей учителя фізичної культури

Професійні здібності вчителя фізичної культури є ключовим чинником ефективності навчально-виховного процесу, оскільки від них залежить не лише рівень фізичної підготовленості учнів, а й їх мотивація до активного й здорового способу життя. З огляду на результати дослідження, ми пропонуємо такі практичні рекомендації.

Розвиток педагогічної майстерності

1. *Планувати уроки з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.* Включати завдання різної складності, використовувати диференційований підхід.
2. *Поєднувати класичні й сучасні методи навчання.* Залучати елементи ігрових технологій, командної роботи, станційного навчання, колового тренування.
3. *Удосконалювати техніку пояснення та показу вправ.* Використовувати чіткі інструкції, демонстрацію, відеоприклади, уповільнений показ.
4. *Використовувати педагогічну рефлексію.* Після кожного уроку аналізувати, що вдалося, а що потребує покращення, враховувати реакцію учнів.

Розвиток комунікативних здібностей

1. *Формувати відкриту, доброзичливу комунікацію.* Учні краще працюють у атмосфері довіри, взаємоповаги та підтримки.
2. *Активно використовувати позитивне підкріплення.* Хвалити учнів за старання, прогрес, навіть незначні успіхи — це суттєво підвищує мотивацію.
3. *Удосконалювати навички управління групою.* Використовувати чіткі сигнали, команди, структурувати час уроку, контролювати ритм заняття.
4. *Практикувати індивідуальні бесіди з учнями.* З'ясовувати труднощі, страхи, інтереси; допомагати формувати особисті цілі у спорті.

Розвиток організаторських здібностей

1. *Забезпечувати ефективну організацію простору уроку.* Грамотно розміщувати інвентар, зони активності, формувати оптимальні маршрути руху.
2. *Оперативно змінювати структуру уроку залежно від умов.* Наприклад: погода, стан інвентарю, емоційний фон групи, кількість учнів.
3. *Враховувати безпекові аспекти.* Регулярно проводити інструктажі, контролювати техніку виконання, оцінювати ризики.
4. *Організовувати змагання, проєкти, спортивні свята.* Це розвиває командний дух та підвищує мотивацію учнів до занять фізичною культурою.

Розвиток інноваційних здібностей

1. *Впроваджувати сучасні тренувальні технології.* Використовувати мобільні додатки, крокоміри, фітнес-браслети, відеоаналіз рухів.
2. *Залучати інноваційні види активності.* Фітнес-аеробіка, флорбол, фрізбі, бадмінтон, вправи з елементами кросфіту тощо.
3. *Створювати авторські програми або міні-курси.* Наприклад: «Тиждень здоров'я», «Основи фітнесу», «Силова підготовка для підлітків».
4. *Використовувати інтерактивні методи оцінювання.* Самооцінювання через Google Forms, чеклісти, смарт-картки результатів.

Розвиток рефлексивних та аналітичних здібностей

1. *Проводити самооцінювання власної діяльності.* Використовувати щоденники педагога, чеклісти для оцінювання уроків, аналітичні карти.
2. *Запитувати зворотний зв'язок від учнів.* Короткі опитування допомагають покращити стиль спілкування та методику навчання.

3. *Аналізувати динаміку результатів учнів.* Стежити за зміною фізичної підготовленості, витривалості, мотивації, відвідуваності.

4. *Відвідувати уроки колег та обмінюватися досвідом.* Це дає нові ідеї й допомагає уникати професійного вигорання.

Професійний розвиток і самонавчання

1. *Брати участь у тренінгах, семінарах, курсах підвищення кваліфікації.* Особливо тих, що стосуються здоров'єзберезувальних технологій, мотиваційних підходів, спортивної психології.

2. *Працювати над фізичною формою та власним прикладом.* Учитель фізичної культури має демонструвати активність, витривалість і позитивне ставлення до спорту.

3. *Вести професійне портфоліо.* Збирати матеріали уроків, результати учнів, сертифікати, власні досягнення.

Формування мотивації учнів до занять фізичною культурою

1. *Створювати позитивний емоційний клімат на уроках.* Дружня атмосфера збільшує залученість учнів у 1,5–2 рази.

2. *Використовувати принцип «успіху для кожного».* Дозволяти кожному бути кращим у чомусь — швидкості, витривалості, спритності, стриманості.

3. *Робити уроки різноманітними.* Змінювати типи діяльності, вводити міні-турніри, командні виклики, індивідуальні рекорди.

4. *Формувати цінність здорового способу життя.* Пояснювати користь рухової активності, проводити короткі освітні хвилинки з гігієни, безпеки, здоров'я.

Розвиток професійних здібностей учителя фізичної культури сприяє:

- підвищенню ефективності уроків;
- формуванню стійкої мотивації учнів до занять спортом;
- покращенню психофізичного стану школярів;
- створенню позитивного освітнього простору;

- зростанню власної професійної майстерності вчителя.

Висновки до третього розділу

Проведене педагогічне дослідження дало змогу комплексно оцінити вплив професійних здібностей учителя на результати навчання та виховання учнів і визначити ключові чинники, що забезпечують ефективність освітнього процесу.

З'ясовано, що професійні здібності вчителя є одним із провідних факторів результативності навчально-виховної роботи. Високий рівень педагогічної майстерності, комунікативних, організаторських, інноваційних та рефлексивних якостей педагога забезпечує підвищення якості знань, розвитку компетентностей та формування позитивної мотивації до навчальної діяльності.

Доведено, що навчальні досягнення учнів позитивно змінюються під впливом професійної діяльності вчителя. Порівняння результатів до й після педагогічного впливу засвідчило зменшення кількості учнів із початковим рівнем успішності та збільшення частки тих, що досягли достатнього й високого рівнів. Це засвідчує ефективність використаних учителем методів та індивідуально-диференційованого підходу.

Встановлено суттєве зростання навчальної мотивації школярів. Внутрішня мотивація, пізнавальний інтерес, активність і відповідальність школярів значно підвищилися завдяки компетентному педагогічному впливу, створенню позитивного емоційного клімату та використанню сучасних освітніх технологій.

У ході дослідження виявлено тісний взаємозв'язок між професійними здібностями вчителя та навчальною активністю учнів. Учителі з розвиненими комунікативними та організаторськими здібностями демонструють більш високу результативність у роботі з учнями, що

проявляється у стабільній поведінці школярів, активній участі у навчальному процесі та готовності до співпраці.

Експертне оцінювання підтвердило підвищення рівня професійної компетентності вчителя. Педагог став більш впевненим у використанні інноваційних методів, покращив структуру уроків, підвищив якість комунікації та педагогічну рефлексію. Це сприяло покращенню загальної результативності освітнього процесу.

Отримані результати демонструють, що розвиток професійних здібностей учителя є важливою умовою підвищення ефективності навчання та виховання. Саме поєднання професійної майстерності, педагогічного такту, сучасних технологій і систематичної рефлексії створює сприятливі умови для цілісного розвитку особистості учня.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що цілеспрямований розвиток професійних здібностей учителя забезпечує стійку позитивну динаміку навчальних досягнень та мотивації учнів, сприяє зміцненню здоров'я школярів і підвищує якість навчально-виховного процесу в цілому.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило всебічно проаналізувати вплив професійних здібностей учителя на результати навчання та виховання учнів. Отримані дані підтверджують, що рівень педагогічної компетентності, індивідуально-психологічні якості та професійна майстерність учителя є визначальними чинниками успішності освітнього процесу.

У процесі теоретичного аналізу встановлено, що професійні здібності вчителя включають комплекс педагогічних, комунікативних, організаторських, інноваційних та рефлексивних компонентів. Саме їхня взаємодія забезпечує ефективність навчальної діяльності та позитивний вплив на всебічний розвиток учня.

Об'єктом та предметом дослідження стали професійна діяльність педагога та її вплив на навчальні й виховні результати учнів. Сформульована гіпотеза про існування прямого взаємозв'язку між професійними здібностями вчителя та результативністю навчального процесу отримала підтвердження у ході емпіричного дослідження.

Комплекс використаних методів (спостереження, анкетування, експертна оцінка, аналіз документації та результатів навчання) дозволив отримати об'єктивні та всебічні дані. Такий підхід дав змогу охопити як поведінкові прояви професійних здібностей учителя, так і їхній вплив на академічні й виховні результати учнів.

Емпіричні результати засвідчили, що професійні здібності вчителя прямо впливають на динаміку навчальних досягнень. Після педагогічного впливу було зафіксовано зростання якості знань, зменшення кількості учнів із низьким рівнем успішності та підвищення частки школярів, які досягли високих результатів.

Виявлено значне покращення навчальної мотивації учнів. Під впливом ефективної професійної діяльності вчителя підвищилися

внутрішня мотивація, пізнавальний інтерес, самостійність та відповідальність учнів. Це підтверджує важливість комунікативних і мотиваційних умінь педагога.

Експертна оцінка продемонструвала зростання рівня професійної компетентності вчителя та якісні зміни в методиці його роботи. Покращення організаторських, інноваційних і рефлексивних умінь позитивно позначилося на результативності освітнього процесу.

Розроблені практичні рекомендації підтверджують, що розвиток професійних здібностей учителя є необхідною умовою підвищення ефективності педагогічної діяльності. Регулярне професійне зростання, впровадження інновацій, створення позитивного психологічного клімату та диференційований підхід забезпечують оптимальні умови для розвитку особистості учня.

Таким чином, дослідження підтвердило, що професійні здібності вчителя є потужним чинником формування якості освіти. Педагог із високим рівнем компетентності здатний продуктивно впливати на навчальні результати, виховні показники, мотивацію та емоційний стан учнів, що забезпечує цілісність і результативність освітнього процесу.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що систематичний розвиток професійних здібностей учителя є необхідною передумовою підвищення ефективності навчання і виховання, а також запорукою успішного становлення сучасної особистості школяра.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. О. Професійна компетентність учителя фізичної культури: теорія та практика. – Київ: Видавничий центр «Академія», 2018. – 256 с.
2. Бондаренко М. І. Методи оцінки ефективності навчально-виховного процесу у фізичному вихованні. – Київ: Видавництво «Наукова думка», 2020. – 160 с.
3. Васильєва Н. В. Психолого-педагогічні основи професійної діяльності вчителя. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 184 с.
4. Головка Т. П. Методика викладання фізичної культури у загальноосвітніх навчальних закладах. – Харків: ХНУ, 2019. – 212 с.
5. Дорошенко Л.М. Професійно важливі якості та здібності педагогів у системі фізичного виховання. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2020. № 3. С. 45-52.
6. Загальнонаціональна програма «Здорова Україна». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/model-zdorovoyishkoli-skladova-programi-prezidenta-zdorova-ukrayina>
7. Іваній І.В. Сутнісна характеристика здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури. Олімпійський та параолімпійський спорт. 2023. № 1. С. 127-130.
8. Ковальчук С. В. Роль професійних здібностей учителя у формуванні мотивації та активності учнів. – Київ: Видавництво «Освіта України», 2021. – 168 с.
9. Козловська Н.П. Індивідуальні особливості учнів у процесі фізичного виховання та роль педагога. Науковий вісник педагогічних наук. 2019. № 6. С. 112-119.

10. Литвиненко О.І. Психолого-педагогічні вимоги до сучасного вчителя фізичної культури. Науковий вісник Миколаївського університету. 2019. № 2 (52). С. 78-85.
11. Мельник В. П. Компетентнісний підхід у професійній підготовці вчителя фізичної культури. – Київ: Наукова думка, 2018. – 240 с.
12. Міністерство освіти і науки України. «Освітні галузі. Навчальні предмети: Фізична культура». Навчальний план. — К., МОН, 2021.
13. Петренко Л. В. Психологічні аспекти професійної діяльності педагога. – Харків: ХНПУ, 2020. – 196 с.
14. Проценко А.В. Особливості формування професійної компетентності у майбутніх учителів фізичної культури. Науковий вісник Мелітопольського держ.пед.ун-ту. Педагогіка. 2017. № 1 (18). С. 183-189.
15. Проценко А.В. Структура підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування професійних компетентностей. Педагогічні науки. 2017. Т.2. № 76. С. 121-125.
16. Романенко В. С. Сучасні педагогічні технології у фізичній культурі та їх вплив на навчальну активність школярів. – Львів: ЛНУ, 2021. – 198 с.
17. Савчук І.О. Особистісні та професійні якості вчителя фізичної культури та їх вплив на навчально-виховний процес. Фізична культура, спорт і здоров'я нації. 2021. № 4. С. 33-41.
18. Согоконь О.М., Донець О.Л. Підвищення професійної підготовки та впровадження моделі формування професійної компетентності сучасного вчителя фізичної культури. Фізична культура та спорт. 2023. № 1. С. 13-21.

19. Хома Т.В. Особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності. Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи. 2024. № 3. С. 117-122.
20. Черненко Л. О. Психолого-педагогічні засади професійної підготовки вчителя фізичної культури. – Київ: Видавництво «Освіта України», 2018. – 172 с.
21. Шевченко А. М. Сучасні підходи до формування професійної компетентності вчителя. – Київ: Видавництво «Освіта», 2019. – 224 с.
22. Яценко Т.В. Формування ключових компетентностей учнів через уроки фізичної культури. Фізична культура і спорт. 2020. № 3. С. 44-53.
23. Hutmacher Walo. Key competencies for Europe. Report of the Symposium Bezne, Switzerland, 27–30 March, 1996. Council for Cultural Cooperation (CDCC). Secondary Education for Europe Strasburg. 1997. S. 8–17.